נעקרו אין [א] נפגמו ונגממו לא בעינא מום רע וליכא אי הכי מום עובר נמי אלמה תנן ולא מן העור מום עובר סברא הוא השתא מיפרק לא פרקינן עלויה [ב] משחט שחטינן עלויה [ג] דתניא [1] ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' [א] בבעלי מומין [ד] הכתוב מדבר אתה אומר בבעלי מומין שנפדו [ה] הכתוב מדבר או אינו אלא בבהמה טמאה ממש כשהוא אומר ואם בבהמה הטמאה הרי בהמה טמאה אמור הא מה אני מקיים אשר לא יקריבו ממנה [ו] הוי אומר זה בעלי מומין שנפדו יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' [ז] מי שאינה קריבה כל עיקר יצתה זו שאינה קריבה היום אלא למחר איבעית אימא א"כ פסח ועור [ח] למה לי: נסדקה אע"פ שלא חסרה: ת"ר הסדק כל שהוא הפגימה בין בידי אדם בין בידי שמים מכלל דסדק בידי שמים לא אלא [ט] סדק ופגימה בין בידי שמים בין בידי אדם [ב] וכמה שיעור פגימה [ג] כדי שתחגור בה ציפורן: נקבה מלא וכו': ת"ר כמה נקיבת האוזן [ד] מלא כרשינה ר' יוסי בר' יהודה אומר בכעדשה ואיזו היא [ה] יבשה [י] [ו] שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם ר' יוסי בן המשולם אומר [ז] יבשה [יא] כדי שתהא נפרכת תנא קרובין דבריהן להיות שוין דבריהן דמאן אילימא דתנא קמא ור' יוסי בן המשולם טובא איכא אלא דתנא קמא ור' יוסי בר' יהודה [יב] כעדשה אין בציר מבעדשה לא ורמינהי [2] מרצע [ח] אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול והסירה והמחט והמקדח והמכתב ת"ל [2] ולקחת [יג] כל דבר שנלקח ביד דברי ר' יוסי בר' יהודה רבי אומר מרצע [ט] מה מרצע מיוחד של מתכת אף כל של מתכת וקתני סיפא א"ר [יד] [י] יודן ברבי היה דורש כשהן רוצעין אין רוצעין אלא במילת [כ] וחכמים אומרים אין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום וא"ת במילת היו רוצעין היאך עבד [טו] כהן נעשה בעל מום הא [ל] אין רוצעין אלא בגובה של אוזן אמר רב חנא בר קטינא לא קשיא כאן לשחוט כאן לפסול מאי כרשינה אמר רב שרביא הינדא בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה כרשינה [טז] הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת אמר לו זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דתנן [מ] השדרה והגולגולת שחסרו [יז] כמה חסרון בשדרה ולא יהא מטמא באהל בש"א שתי חוליות וב"ה אומרים [נ] חוליא אחת ובגולגולת ב"ש אומרים כמלא מקדח וב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות ויתיב רב חסדא וקמיבעיא ליה כדי שינטל מן החי [יח] (ג) וכמה א"ל רב תחליפא בר אבודימי הכי אמר שמואל כסלע ואיתמר רב ספרא אמר שמעתתא א"ל ורב שמואל בר יהודה אמר מתניתא [יט] א"ל וסימניך [ס] תני רב שמואל בר יהודה וא"ל א"כ עשיתה דברי ב"ש ודברי ב"ה אחד דתנן [ע] מאור שלא נעשה בידי אדם שיעורו [כ] מלא אגרוף גדול וזהו אגרופו של בן [כא] אבטיח א"ר יוסי [פ] וישנו כראש גדול של אדם [צ] נעשה בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כפונדיון של האיטלקי וכסלע נירונית וישנו

כמלא

מום רע. לא מיקרי אלא בגלוי שמנוולו: אי הכי. [כא] דכל מום ריבויה הוא: השתא מיפרק לא פרקינן [כב] עלייהו. פסולי המוקדשין: מישחט [כג] שחיטנה עלייהו. בכור בחוץ: כשהוא אומר. [כד] פסוק אחר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך: אם כן. [כה] דבעל מום עובר נמי נפדין פסח ועור מאי אהני ליה דמשמע מומין קבועין ולא עוברין: בידי שמים. שנולד עמו: שתחגור. שמעכב בה צפורן אם בודקין [כו] כבדיקת סכין: אלא דתנא קמא ור' יוסי. דכרשינה אינה גדולה מעדשה אלא מעט: הסול. קיסם שראשו חד שקורין ברוק"א: סירא. קוץ: מקדח. טריבל"א: מכתב. עט ברזל: אף כל של מתכת. ובפ"ק דקדושין (כא.) מפרש פלוגתייהו דרבי דריש כללי ופרטי ור' יוסי דריש ריבויי ומיעוטי: בריבי. אדם גדול: במילת. אליה [כז]: היאך הוא עושה בעל מום. הא הדר בריא: הא אין רוצעין. בגיחותא. [כח] הא ודאי אין רוצעין אלא בגובה של אוזן שהוא סחוס ומכל מקום קשיא דקתני הכא דמן הרציעה נעשה בעל מום וקאמר רבי יוסי ברבי יהודה דרציעה ישנה במחט דלא הוי כעדשה: [כט] כאן לשחוט כאן לפסול. יש מומין הרבה בבכור שפוסלים אותו ליקרב על גבי מזבח ואין מכשירין אותו לישחט כדתנן [י] [ל] אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה כו' [ל]: הינדא. בלשון זה היו מכירין ובלשון לע"ז וי"צ"א: כרשינה. העומד בנקב בדוחק ואע"פ שאינה נכנסת [לא] (עמו) ויוצאת בו הוי מום או דלמא לא הוי מום עד שיהא הנקב רחב שכרשינה תהא נכנסת ויוצאת בו: כיוצא בה שמעתי. מסיפא נפקא לן דקאמר מקדח ומיסתמא שניטו דהיינו נכנס ויוצא: השדרה והגולגולת. שלימין מטמאין באהל ושאר עצמות אין מטמאין באהל [לב] וכמה יחסרו ולא יטמאו: ה"ג ויתיב רב חסדא וקמיבעיא [ג] ליה ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא א"ל רב תחליפא לרב חסדא דהכי אתנייה שמואל: וסימניך. שלא תטעה מי אמר שמעתא ומי [לג] מתניתא תני רב יהודה בר שמואל (ס) דאשכחן מקומות הרבה בש"ס דאיירי רב שמואל בר יהודה בל' מתניתא תני רב שמואל בר יהודה במסכת ע"ז [לד] רפואות דאין מעמידין (דף כח:): וא"ל. רב חסדא לרב תחליפא: אם כן. דבית הלל כסלע אמר עשית ב"ש וב"ה אחד: מאור. חלון שלא נעשה בידי אדם שנפל הכותל מאליו מעט בין בית לבית: שיעורו. להביא טומאה מבית זה לבית זה: כמלא אגרוף גדול. דכיון דלא נעשה בידי אדם בציר מהכי לא חשיב: בן [לה] אבטיח. שם האיש בעל בשר: וישנו. לאותו אגרוף: של לשכה. שמונח בלשכה לקדוח [לו] את הצריך לבדק הבית: כפונדיון האיטלקי וכסלע נירונית. כלומר לזה ולזה דומה: וישנו. לאותו סלע ולאותו פונדיון:

כמלא

נעקרו אין נפגמו ונגממו לא. הוי מצי לאתויי מההיא דלקמן דקא חשיב בהדיא גבי ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוטין הפנימיות שנפגמו ונגממו אלא ניחא לאתויי מדיוקא דרישא דמוכח דלע"ג דבחיצוניות הוי מום שבגלוי בפנימיות לא הוי מום:

השתא מיפרק לא פרקינן עלוי' כו'. וא"ת ולהאי שנוייא קמא דנפיק מום עובר מק"ו פסח ועור מאי אהני ליה וי"ל דקסבר השתא דאי לא כתיב פסח ועור [לז] (ו) קמרבינן מכל מום רע מום עובר והוה אמינא דאתא לאפוקי מק"ו ולא [לח] ממעטינן נמי ממום רע מומין שבסתר: לרבות כל דבר שנלקח ביד. בפרק קמא דקדושין (דף כא:) מפרש משום דדריש ריבויי ומיעוטי ולקחת ריבה מרצע מיעט ונתת באזנו חזר וריבה מאי רבי רבי כל מילי מאי מיעט מיעט סם ותימה דמולקחת מרבינן כל דבר הנלקח ביד ואם סם לא מקרי נלקח ביד למה לי ריבה ומיעט וריבה מלשון ולקחת לחוד לא מתרבי אלא דבר הנלקח ביד וי"ל דמלשון ולקחת לא דריש אלא הכי קאמר לרבות כל דבר הנלקח ביד משום דדרשינן ריבויי ומיעוטי: כאן לשחוט כאן לפסול. [מ] מדפסיל כהן משמע דהוי מום דאורייתא ושמא הא דאין שוחטין משום דאין ניכר יפה וגזרינן אטו מומין שבסתר אי נמי הא דמפסיל כהן משום דאינו שוה בזרעו של אהרן א"נ מום עובר הוא ובעינן שלא יפסל אפילו לפי שעה משום דכתיב [ושב] אל משפחתו דדרשי' בקדושין (שם) [נ] למוחזק שבמשפחתו: כדי שינטל מן החי וימות. וכמלא מקדח [ס] וימות לב"ש [לט] כדקאמר בפ"ק דעירובין (דף ז.) וכן לטרפה ומשמע דאתרוייהו קאי אשדרה ואגולגולת [מ] אלא ב"ה אתו למימר דשיעורו [מא] כמלא מקדח הוי טפי מכדי שינטל מן החי וימות לדידהו ורבינו תם נמי דמפרש דלא קאי וכן לטרפה אגולגולת מדלא פריך בריש אלו טריפות (חולין דף מג:) והאיכא (ד) [ע] כמה חסרון בגולגולת כדפריך מחסרון בשדרה משום דבנקיבת הקרום הוי טריפה בלא חסרון והא דקרי בעירובין (דף ז.) שדרה וגולגולת תרי חומרי דסתרי אהדדי משום דהוו פליגי גבי טריפות לאדם דאית ליה מזלא ואית ליה טפי חיות ולא מיטרף בנקיבת קרום בלא חסרון עמו מ"מ לפירושו נמי צ"ל כן כמו שפירשנו דבשיעורא דב"ש [מב] ימות (לב"ש) כמו לב"ה בשיעורא דידהו ומיהו מה שמדקדק ר"ת מדלא פריך בריש אלו טריפות (חולין דף מג:) מחסרון דגולגולת לאו פירכא הוא דאיכא למימר דטריפות של חסרון לא הוי אלא משום דסופו של קרום לינקב כמו ריאה דדמיא לדיותא ולכוחלא (שם מז:) ועוד קשה [פ] לפי שמחלק בין (ה) לאדם לטרפות דבהמות דבריש אלו טריפות (שם מג.) מדמי להו דפריך להו מאיוב [מג] ישפוך לארץ מררתי ועדיין איוב קיים ומיהו הוה יכול ר"ת לפרש דלא מטעם מזלא חשיב טריפה בבהמה טפי מאדם אלא כגון דניקב קרום של מוח העליון ולא התחתון ובבהמה קרום התחתון רך ואין מגין על המוח אבל באדם [מד] התחתון קשה ומגין משום הכי בעי חסרון עם נקיבת העליון אבל בדבר [מה] ששוין בזה ובזה אין לחלק בינייהו כלל(ט):

צריך

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ה מהלכות איסורי מזבח הלכה י ופ"ה מהל' ערכין הלכה יח:
ג ב מיי' פ"ז מהלכות ביאת מקדש הלכה ג טור י"ד סימן שט:
ד ג ד מיי' שם הלכה ג טור שם:
ה [טור שם]:
ה ו מיי' פ"ג מהלכות עבדים הלכה ט:
ו ז מיי' שם הלכה ח:
ח מיי' שם הלכה ט]:
ז ט מיי' פ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ג [ופ"ב הלכה ח]:
ח י כ מיי' שם פי"ד הלכה כ:
ט ל מיי' שם הלכה ה:

* * *

שיטה מקובצת

א] אין אבל נפגמו או נגממו לא בעינן מום: ב] עילויה מישחט שחטינא: ג] מומין שנפדו הכתוב: ד] ת"ר הכתוב מדבר נמחק: ה] ממנה קרבן לה' הוי: ו] ת"ר מי נמחק: ז] ועור מאי אהני ת"ר למה לי נמחק: ח] אלא הכי קתני הסדק כל שהוא והסדק והפגימה בין: ט] יבישה כשתנקב ואינו: י] יבישה עד שתהא נפרכת תנא וקרובין דבריהן: יא] הודה וסבר רבי יוסי בר יהודה: יב] ולקחת לרבות כל: יג] א"ר רבי אלעזר יודן: יד] עבד עבר כהן: טו] כרשינה העוברת או ישינה הנכנסת ויוצאה אמר לו: טז] שחסרו וכמה תהא חסרון כשו"ה בש"א ות"ר ולא יהא מטמא באהל נמחק: יז] החי וימות: כמה א"ל בר בר אבימי הכי: יח] מתניתא גליון פי' הכי תנא שמואל כסלע כן מצאתי בס' ישן: יט] שיעורו כמלא אגרוף: כ] בן בטיח אמר ר"י כר' אדם ישנו: כא] בידי אדם שיעורו: כב] זכי ס"א דמום רע ריבוי הוא: כג] פרקינן עליה: כד] שחטינן עליה: כה] אומר בפס' אחר: כו] בודקין אותו בבדי' צפורן: כז] אליה: הס"ד ומה"ד שנע' ה בעל כרכתיב ושב אל משפ' והו כמו שנכנס שלם יצא שלם וזה בעל מום הוא ונפסל לעבודה כדאמרי' בפ"ק דקדושין הס"ד ומה"ד היאך הוא נעשה בעל מום בגיחותא כלומר: כח] גרשה: לשחוט את הבכור בחוץ עד דאיכא כעדשה שיש מומי' ת"ר כאן כאן נמחק: כט] דתנן ואלו: ל] כדי לפסלו מעל המזבח בכל שהוא נפסל ומכו"ן מלשוחטו עד שיהיה הנקב כבעדשה: לא] תיבת עמו נמחק: לב] באהל עד שיהא בהן רובו. בנין או רוב מנין או רובע דקב אם חסרו שדרה וגלגולת אין כו' ומאין: לג] ומי אמר מתני' תני רבי שמואל בר יהודה: לד] ע"ז והא זהו גבי רפואות בפ' אין כו' מעמידין ובפ"ק דיומא תנא רב שמואל בר יהודה קמיה דרבא ששה פתחין פטורין מן המזוזה: לה] כן בטיח שם: לו] לי יוח בו את: לז] ועור הוה קמרבו: לח] ולא הוה ממעטינן ממום: לט] מדקאמר בפ"ק: מ] וא לגולת מדקאמר התם הרי תומרי דסתרי אהדדי כגון שדרה וגלגלת: מא] דשיעורו דמלא מקדח: מב] דב"ש מ"ת לב"ש: מג] כ' ויוב דישפוך: מד] באדם קיים ותחתון: מה] בדבר ששוה בזה:

* * *

רבינו גרשום

בעינא דמיתחזי מום רע וליכא כלומר היינו מיגואי אי לא נעקרו ממש לא הוי מום רע דלא מיתחזי: אי הכי מום עובר. דמיתחזי ליהוי מום רע ולישחוט עליה אלמה תנן ולא מן העור כו': מום עובר סברא הוא. דלא לישחוט עליה דהשתא מיפרק לא פרקינן על מום עובר מישחט כו'. ואי בעית אימא א"כ דלא דנשחט על מום עובר פסח ועור מה אהני למכתב אלא למימר דאינו נשחט אלא על מ"מ קבוע דומיא דפסח ועור: אלא דת"ק ורבי יוסי בן (המשולם) [יהודה] בין כרשינה ועדשה איכא פורתא: הסול. בלע"ז ברוקא: אלא במילת. בבשר שתחת האוזן הא אין רוצעין אלא בגובה של האוזן בסחוס ושם נעשה בעל מום הכהן וקא פרכי ר' יוסי אפי' מחט לרציעה ובהכי הוי בעל מום (עבר עבדי) [עבד ע' בר"ן] כהן אלמא דבנקב בציר מבעדשה הוי מומא: לא קשיא כאן לשחוט. עליו הבכור אינו נשחט אלא על נקב כעדשה: כאן לפסול להקרבה אפי' בנקב במחט הוי פסול: הינדא. במקומו קורין לכרשינה הינדא: כרשינה העומדת ברוחק בנקב או נכנסת ויוצאה בריות: כמה חסרון בשדרה שלא תטמא באהל: וכן בגלגלת. שמעתא כלומר מימרא הא דשמואל: וסימניך לגירסא דרב יהודה אמר

* * *

מסורת הש"ס

א) [מנחות קה. תמורה לג:], ב) [חולין יח.], ג) חולין מו:, ד) שבועות ד: קדושין כא: לקמן נא., ה) [קדושין כא: ע"ש], ו) חולין מב: עירובין ז. אהלות פ"ב מ"ג, ז) [ע"ש כח:], ח) כלים פי"ז מי"ב, ט) נ"א דבעל מום עובר נמי נשחט פסח כו' רש"ק, י) [לקמן מא.], כ) גפ"ה: רב שמואל בר יהודה, ל) עיין רש"א ורש"ק, מ) נ"א ולא"ם מדפסיל כו' רש"ק, נ) נ"א למוחזק רש"ק, ס) צ"ל נמי מיית לב"ש רש"ק, ע) נ"א נמי רש"ק, פ) נ"א לפירושו שמחלק רש"ק, צ) [ועי' תוס' זבחים קטו. ד"ה ודלמא נח ותמה שלייתאי שם].

* * *

תורה אור השלם

1. וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא יַקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קָרְבָּן לַיְיָ וְהֶעֱמִיד אֶת הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן: ויקרא כז יא
2. וְלָקַחְתָּ אֶת הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן: דברים טו יז

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יקריבו ממנה קרבן לה' בבעלי מומין שנפדו הכתוב מדבר: (ב) שם וקמיבעיא ליה כדי שינטל מן החי וימות וכמה וא"ל רב תחליפא: (ג) רש"י ד"ה ה"ג וכו' וקמיבעיא ליה הס"ד ואח"כ מ"ה וא"ל רב תחליפא וכו' שמואל הס"ד ואח"כ מ"ה ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא הס"ד ואח"כ מ"ה וסימניך וכו' במסכת ע"ז גבי רפואות: (ד) תוס' ד"ה כדי שינטל וכו' והאיכא חסרון כל"ל ותיבת כמה נמחק: (ה) בא"ד שמחלק בין טריפות דאדם:

* * *

לעזי רש"י

ברוק"א. שפוד, קנה-עץ בחודד.
טריבל"א [טריידר"א]. מקדח.
ויצ"א. בקיה.

* * *

מוסף רש"י

בבהמה טמאה ממש. כגון סוס וגמל וחמור (מנחות קא.). כשהוא אומר. למטה מהותה פרשה ואם בבהמה הטמאה ופדה וגו' (שם). יבשה כדי שתהא נפרכת. ואע"פ שאין מוציאה דם אין זה יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בצפורן (חולין מו:). הסול. מחט של תפירה (שבועות ד.). והמקדח. טריידי"ל (קדושין כא.). והמכתב. גרייפי"א שחוקקין בפנקסיהן (שם). חרט שקורין גרייפי"א (שבועות ד:). שם (לקמן מא.). במילת. אליה של אוזן, כבשר ולא במנוך (קדושין שם). וחכמים אומרים אין עבד כו'. חולקין עליו וזו דעתם קים לן דאין עבד עברי כהן נרצע מפני שנעשה בעל מום ולא יכול שוב לשוב לחזקתו הראשון, ולקמיה ילפינן ושב אל משפחתו למוחזק שבמשפחתו. היאך הוא נעשה בעל מום (שם). הא אין רוצעין כו'. הרי יש לך ללמוד מכאן שאין רוצעין אלא בגובה של אוזן (שם). כמה חסרון בשדרה. שלא תטמא באהל אלא במגע ובמשא כדין עצם כשעורה, דאילו שדרה שלמה וגולגולת שלמה ורוב מניינו ורוב בנייני תנן בהאהלות (פ"ב מ"א) דמטמאין באהל ואע"פ שאין עליהן בשר (חולין מב: ובעי"ז עירובין ז.).

* * *

רבינו גרשום (המשך)

מתניתא דמשכחת טובא דתני רב שמואל בר יהודה ומתניתא הוי עיקר: א"ל. רב חסדא א"כ כדקאמרת בסלע עשית דברי ב"ש וב"ה אחד כדתנן מאור שלא נעשה בידי אדם כגון כותל שבין ב' בתים ובבית אחד טומאה ובאותו כותל יש נקב כמין חלון שנעשה מאליו כגון אבן שנקובה מאליה שיעורו של אותו נקב אם הוא כמו אגרוף גדול מביא את הטומאה מבית לבית ומיטמאין אדם וכלים שבבית אחר. ואם המאור הוא פחות מיכן חוצץ בפני הטומאה: אגרופו של בן בטיח. בן אחותו של רבן יוחנן בן זכאי שהיה איש גדול ביותר: וישנו. שיעור של אותו אגרוף כראש גדול: ומאור שנעשה בידי אדם שנקב שיעורו אם הוא כמלא מקדח גדול של לשכה כמקדח גדול שבלשכה מביא את הטומאה וכיון שעשוי בידי אדם במתכוין סגי בבציר שיעורא אלמא דמקדח נמי הוי כסלע א"כ מה בין ב"ש וב"ה בגלגלת: